

Török Csaba
RÓMA
Zarándokútikönyv

Lijember
kiadványok

Roma est patria omnium fuitque
Róma volt és marad mindannyiunk hazája

Lászlai János sírfelirata

RÓMA, AZ ÖRÖK VÁROS

LEGENDA...

Ma már kevesen tudják, de Róma és a latinok Trója (görögösen Ilion) népét tekintették az ősüknek, s ily módon helyezték el magukat az ókori mediterráneum népei és megannyi mondája, vallásos képzelete körében. A római és a görög mitológia szerves egybefonása igen gazdag őstörténetet tár elénk.

Zeusznak (latinul: Iovis Pater, rövid formában: Jupiter) megannyi házasságon kívüli kapcsolata volt, amelyekből gyermekek is születtek. Élektra hozta világra fiát, Dardanoszt, akitől a Dardanellák vették a nevüket. Az ő leszármazottja volt Trósz, Trója alapító királya. Neki három fia volt: Ilios, a trójai dinasztia első tagja, Ganümedész, a fiatal, akit sas képében ragadott az égbe Zeusz és az istenek pohárnoka lett, s végül Asszarakosz, akitől Ankhiszész származott. Ő Aphroditével (latinul: Venusz-szal) esett szerelembe, s együttlétükből fogant meg Aineiasz (latinul Aeneas). Trója emiatt állt Zeusz és Aphrodité védelme alatt, s így érthető az is, hogy a főisten felesége, Héra (latinul: Juno) mi okból viseltetett olthatatlan gyűlölettel a trójaiak iránt. A trójai háború emberi eseményei mögött és mellett az istenek hadakozása is kibontakozik Homérosz két művében, az *Iliászban* s az *Odüsszeiában*, amelyekhez évszázadokkal később hozzákapcsolódott Vergilius *Aeneise*.

Amikor a város pusztulása közel volt, a falóban elrejtőzött görögök kitörték, a kapuk kitárultak, s Trója már lángokban állt, Aeneas magára kötötte a város erejének és hatalmának

A VATIKÁN

A VATIKÁN-DOMB ÉS KÖRNYÉKE

Mons Vaticanus

Róma városa a Tevere bal partján épült, hét dombra. A jobb parton etruszk települések álltak, amelyekkel komoly harcokat vívtak a latinok. Idővel mindkét folyópart a latinok fennhatósága alá került, ám a falak csak az eredeti várost védték. A Teverén túli vidék fő magaslata a Gianicolo, amely mögött egy kisebb, alacsonyabb domb: a Mons Vaticanus emelkedik.

Honnan ered a neve? Egyesek szerint egy korábbi etruszk település torzult névvariánsával van dolgunk. Mások úgy tartják, hogy a *vaticinari*, jövendőlni igéből származik (a dombok ugyanis alkalmasak voltak arra, hogy a madárjósok, *augurok* innen figyeljék a szárnyasok röptét). Varro, a Kr. e. 1. században élt kiváló tudós, a latin irodalom aranykorának egyik jelentős alkotója igen sajátos értelmezéssel állt elő: egy *Vagitanus* nevű istenség szentélye állt errefelé. Ki volt ő? A *vagitus* lélegzetet jelentett, s Vagitanus (később: Vaticanus) volt az, aki az újszülöttek első lélegzetvételekor, a felsírásakor örködött a kicsik fölé. Ezért, bár kisebb jelentőségű istenség volt, mégis tiszteletnek örvendett a gyermeket váró családok körében.

Akármelyik etimológiát vesszük is alapul, egy biztos: ezen a területen szabadtéri oltárok, szentélyek álltak, papok szolgáltak, és sokan jártak ide imádkozni. Ez is hozzájárulhatott

◀ Bernini Szentlelket ábrázoló üvegablaka a Szent Péter-bazilikában

RÓMA FŐTEMPLOMAI

Róma templomai között kiemelkedő státusza van a négy pápai bazilikának: a lateráni Szent János-, a Szent Péter-, a Szent Pál- és a Santa Maria Maggiore-bazilikának. Ezek közül a Laterán a pápa főszékesegyháza, a másik három pedig sajátosan kötődik a péteri szolgálathoz – ez magyarázza, hogy a lateráni paktum (1929) értelmében mindegyik a Vatikánhoz tartozik, extraterritoriális védeltséget élvez.

A középkorban ezekhez kapcsolódott még három olyan templom, amely sajátos fontosságúvá lett a zarándokok számára: a Szent Kereszt-, a Szent Lőrinc- és a Szent Sebestyén-bazilikák. A hét bazilika-zarándoklat ezt a hét templomot keresi fel. Ajánlott (közel húsz kilométeres) útvonala a következő:

1) San Pietro al Vaticano → San Paolo fuori le Mura (6,5 km)

Piazza San Pietro – Largo di Porta Cavalleggeri – Viale delle Mura Aurelie – Porta San Pancrazio – Viale delle Mura Gianicolensi – Via Ugo Bassi – Scala Ugo Bassi – Piazza Ippolito Nievo – Viale di Trastevere – Via Ippolito Nievo – Largo Alessandro Toja – Via Ettore Rolli – Via Giuseppe Volpato – Piazza della Radio – Via Guglielmo Marconi – Ponte Guglielmo Marconi – Lungotevere di San Paolo – Piazzale di San Paolo

◀ Rálátás a Szent Péter-bazilikára a világ leghíresebb kulcslyukán át (Aventinus, Máltai Lovagrend kolostora)

AZ ŐSI RÓMA

SANTA MARIA IN ARACOELI

A Capitolium, olaszosan: Campidoglio volt az ősi Róma szíve. Ezen a dombon állt az erődített vár (*arx*), legmagasabb pontján pedig Iuno Ammonitrix (az intő Iuno) temploma emelkedett. 16. századi, lovas megközelítésre is alkalmas lépcsősoron jutunk fel a főtérre, amelyet III. Pál megrendelésére Michelangelo épített. Neki köszönhető a hegyen található középületek felhúzása, a tér perspektivikus megtervezése. A cél az volt, hogy a lentről lóháton érkező V. Károly császár átérezze kicsinységét a központi épület, a szenátusi palota erkélyén álló pápával szemközt. Róma város reprezentatív székhelye az ókori Tabularium romjain áll. Az önkormányzat az ókori szenátus örökösének tekinti magát, s mint ilyen, a világ legrégebbi, folyamatosan működő polgári intézményének tekinthető. Erre az ősiségre utal a város címe-re (benne az S.P.Q.R. betűkkel: *Senatus Populusque Romanus*, a római szenátus és nép), zászlója (a birodalmi vörös és arany színekkel) és jelképe, az anyafarkas a két kisgyerekekkel, Romulusszal és Remusszal (az eredeti a Capitoliumi Múzeumokban található, a szenátus palotájától balra egy másolatot láthatunk). A tér közepén Marcus Aurelius bronz lovas szobra emelkedik (ez szintén másolat). Az anyafarkastól balra indul a lépcsősor (Vignola tervezte), amely a keresztény bazilikához vezet. Tetején egy keresztet hordozó oszlop látható 1703-ból. Hálából állították, amiért a környező épületek sértetlenek maradtak a súlyos földrengésben.

◀ A templom kapujához hosszú lépcsősor vezet

169

area
pedonale

VIA DEL
CAPPILLANI

SÉTÁK RÓMA BELVÁROSÁBAN

AZ ANGYALHÍD ÉS A PIAZZA NAVONA KÖZÖTT

Santa Maria in Vallicella (Chiesa Nuova)

A völgyecskeben (*vallicella*) található Szűz Mária-templom viszonylag késői, csak a 13. századtól kezdve ismerjük írásos említéseit. A 14–16. században a kút melletti Szűz Mária-templomnak hívták, mai nevét (új templom) a 16. századi átépítéskor kapta a római néptől. Legfőbb éke a kegykép, amely eredetileg egy illemhely külső falára volt felfestve, s a Madonnát ábrázolja (a 14. századra datálják). Amikor 1535-ben egy kövel megsértették (állítólag egy részeg megdobta), vérezni kezdett. Végül leválasztották a falról a csodálatos kegyképet, s előbb a sekrestyében őrizték, majd az új templom főoltárán helyezték el.

A környéken élt Néri Szent Fülöp. A firenzei származású fiatal sok kitérő után telepedett meg Rómában, ahol pappá szentelték, s elhagyott gyermekekkel kezdett foglalkozni. Nevelői és karitatív tevékenységében hamar társakra talált, így végül 1575-ben XIII. Gergelytől pápai jóváhagyást nyert az oratoriánus rend. Nevüket arról az első oratóriumról, imateremről kapták, ahol Fülöp a gyermekekkel foglalkozott. A mozgalom születési helyére ma már csak egy profanizált egykori kápolna emlékeztet (Via Giulia, 134), egy sarokra a Chiesa Nuovától.

Az oratoriánusok az alapításkor kapták meg a Mária-templomot. Matteo di Città di Castello építész vezetése alatt indultak meg a munkálatok, akit idősebb Martino Longhi követett (ő a finanszírozó Pierdonato Cedi bíboros bizalmasa volt). A belső

MAGYAR EMLÉKEK RÓMÁBAN

A SANTO STEFANO DEGLI UNGARI TEMPLOM EMLÉKE

A Szent Péter-bazilika körül a középkorban sorra épültek kisebb templomok, zarándokházak. Ezek közül a legősibb, ma is működő intézet a Nagy Károly által alapított Campo Santo Teutonico (amelynek apró temetőjében a Pápai Német–Magyar Kollégiumnak is van sírhelye, több honfitársunk várja itt a feltámadást). A 8. században épült fel a konstantini bazilikától délre a Szent István diakónus tiszteletére szentelt háromhajós templom. Szent István királyunk elnyerte ezt az épületet a pápától, majd a mellette lévő telken ispotályt emelt a magyar zarándokok számára (hasonló építkezésekre sort kerített Bizáncban és Jeruzsálemben is).

Az évszázadok során sok viszontagságot élt meg e két épület, állaguk jelentősen leromlott. A török háborúk idején nem volt mód arra, hogy rendelkezésre álljanak a kellő források a fenntartáshoz. Az idő vasfoga s a jó gazda hiánya mellett azonban jelentkezett egy komolyabb nehézség is: az új bazilika csodálatos barokk sekrestyei épülettömbjének építésekor mindkettőt le kellett bontani (1776). A pápák igyekeztek gondoskodni a magyarokról (lásd az alábbi pontokat és a Santo Stefano Rotondo templom leírását).

A sekrestyét a bazilikával összekötő folyosó külső falán Serédi Jusztinián bíboros kezdeményezésére 1929-ben emléktáblát helyeztek el, majd a nagy jubileum évében, 2000-ben magán a folyosón is felavattak egy márványtáblát, amelynek